

Kapitel 1

ATT LEDA MARKOPERATIONER

DOCENT MIKAEL WEISSMANN

ÖVLT DANIEL RYDBERG

INLEDNING

I denna volym återfinns 29 essäer på temat ledning av markoperationer skrivna av officerare på högre officersprogrammet. Dessa är skrivna av de officerare som deltog på Högre Officersprogrammets (HOP) valbara kurs "Ledning av markoperationer" under vårterminen 2019.¹ I samband med denna kurs genomförande fick deltagarna skriva essäer inom det övergripande temat "offensivt/defensivt tänkande, människan och manövern". Resultatet finner du i denna volym.

Bidragen i volymen har alla en marktaktisk inriktning, men utöver detta täcker texterna ett brett spektrum av frågeställningar inom ramen av åtta essäteman. Denna bredd syftar till att skapa möjlighet för författarna att individuellt profilera sig mot en

¹ Högre officersprogrammet (HOP) är en uppdragsutbildning för att täcka Försvarsmaktens behov av kompetensutveckling inom officersprofessionen. I generella termer så är syftet med HOP att vidareutbilda yrkesverksamma officerare (OF2) mot chefskap och militärt arbete på högre ledningsnivå (OF3 - 4 och högre). Inriktningen på programmet innebär att deltagarna ska utveckla sin militära (taktiska) kompetens mot att kunna leda och utveckla stridskrafter i gemensamma operationer i både nationella och internationella sammanhang (totalförsvaret och internationell krishantering). Mer detaljerat så är syftet med HOP att för kommande yrkesutövning utveckla deltagarna avseende: Självständighet- ett vetenskapligt kritiskt förhållningssätt och avancerade kunskaper för att kunna göra bedömningar, lösa komplexa militära problem samt mer avancerat följa och utveckla kunskapsfronten relaterat till yrkesutövningen (systematik).

Militär kreativitet- ett helhetsbaserat militärt tänkande att praktiskt kunna precisera faktorer för framgång och skapa flexibilitet i ledning och utveckling av gemensamma operationer (nyttänkande – bemästra det militärt möjliga).

Professionellt förhållningssätt- målmedvetna, självständiga och reflekterande militära chefer som kan föra befäl, samverka, samarbeta och kommunicera med en genomtänkt etik samt ett utvecklande ledarskap baserat på Försvarsmaktens ledningsfilosofi (uppdragstaktik, värdegrund). (Utbildningsplan Högre officersprogrammet master 2019-05-28, s.1.)

8 Att leda markoperationer

marktaktiskt inriktad del av krigsvetenskapen som de finner intressant och viktig. Dock, utöver att ge guidning and inspiration till deltagarna så hoppas vi även att just den frihet som givits även gör att du som läsare skall kunna hitta guldkorn inom dina intresseområden. Vi hoppas även att du skall få möjlighet att lära dig om nya områden, och stimuleras att lära dig om saker du inte tidigare är så insatt i kring olika aspekter av marktaktik.

KURSEN LEDNING AV MARKOPERATIONER

Kursen Ledning av markoperationer är en del av det Högre officersprogrammets taktiska profil. Denna profil syftar till att ge goda förutsättningar att kombinera vetenskaplig grund och beläsenhet med den beprövade erfarenhet som den militära professionen har. Profilen ska ge en helhetsbaserad och professionsinriktad fördjupning om taktisk nivå, alternativt en breddning genom att studera taktisk nivå i kontexten av exempelvis militärt teknikutnyttjande, ledning eller logistik. Den taktiska profileringen fokuserar på att utveckla den studerandes förmåga att utöva ledning (planering, genomförande, uppföljning och utveckling) på taktisk nivå samt förstå egen och övriga arenors förmågor inom ramen för egen verksamhet men även en gemensam operation. Den taktiska profilen ökar.

Själva kursen har ett tydligt fokus på den militära professionen och det hantverk som medföljer i rollen som officer på högre nivå. Huvuddelen av kurserna på programmet har en teoretisk tyngdpunkt men här sker en tydlig sammanvävning mellan det teoretiska och praktiken. Med anledning av att taktikutbildningen vid officersutbildningen minskat i omfattning utgör kursen ett viktigt inslag i den enskildes möjligheter att fortsätta utvecklas som taktiker. Kursen består av en teoretiskt inriktad del där undervisningen sker i form av föreläsningar, självstudier och seminarier, samt en tillämpad del där undervisningen sker i form av en fältövning, scenariobaserat applikatoriskt exempel (applex) och krigsspel. Dessa delar integreras parallellt under kursen för att skapa ett växelspel mellan teori och praktik i syfte att skapa progression och ökad inläring.

Det övergripande temat för kursen är fördjupning i ledning i dess olika aspekter. Kursen hanterar nutiden med dagens organisation, förmågor och taktik men även framtidsinriktat mot utvecklingen av Försvarmakten och Armén.

Kursen är valbar och fokus läggs på att syntetisera markstridens komplexitet inom ramen för gemensamma operationer både genom teoretiska studier, applikatoriska exempel, fältövningar, krigsspel och fallstudier.

Kursens främsta syfte är att den studerande skall förvärva avancerade teoretiska markoperativa kunskaper förankrade i krigsvetenskapen och i den beprövade erfarenheten. Vidare att erhålla en fördjupad insikt i yrkets komplexitet genom att förberedas för att kunna tjänstgöra i kvalificerade chefs- och stabsbefattningar.

TEXTERNAS FRAMKOMST

Dessa texter är skrivna i samband med en fältövning till Ardennerna, en manifestation av detta växelspel mellan teori och praktik som diskuteras ovan. Genomförandeidén är att deltagarna inledningsvis tilldelas ett tema som de med kursens lärandemålen som ram skall analysera och med dessa som utgångspunkt utarbeta en text. De skall under innan avresan till Ardennerna med stöd av kurslitteraturen reflektera över sitt tema, analysera givna uppgifter och författa ett PM med framtagna seminariefrågor. Därefter med dessa som stöd leda seminarium och med stöd av sina kollegor utveckla sina tankar kring det tilldelade temat. Därefter skall de studerande fördjupa sina tankar och med stöd av det historiska fallet ytterligare förstärka sina resonemang och sin text där militärteoretiska perspektiv och begrepp analyseras i en historisk kontext. Detta görs ånyo genom framtagande av fördjupade seminariefrågor som behandlas på plats i genomförandet av fältövningen tillsammans med en beskrivning och analys av det historiska skeendet. Slutligen skall de egna tankarna med stöd av litteraturen, de diskussioner som förts under de olika seminarierna samt de upplevelser och erfarenheter som inhämtats på plats under fältövningen föras samman i en text – detta är det alster du återfinner i denna volym.

Denna fallstudie i form av en fältövning, förtjänar några ord. Denna fältövning har sitt ursprung i Marksektionens studier av militärteori 1998/99. Sektionen sökte då efter operationer som ej längre var hemligstämplarna och som var väl genomforskade. Det skulle även vara en situation där båda parter var mobiliserade och med tämligen likartad numerär. Valet föll på västfronten maj/juni 1940. Efter studier på plats av hela Marksektionen avdelades Övlt Arne Baudin att utveckla detta till en fältövning för markoperativ utbildning av högre officerare.²

Fältövningen genomfördes första gången i maj år 2000, exakt 60 år efter operationen genomfördes skarpt. Bärvägen var redan från början; ”Med Armékåren i centrum, ska

² För detaljer, se kap 4 i Baudin, Arne, Elg, Johan, Högström, Ulf, Kallak, Jaak, Sulocki, Charles & Thunholm, Peter (red.), Handbok i taktikutbildning, mark: inklusive generella anvisningar för planering och genomförande av krigsspel, fältövningar och stabstjänstövningar, 1. uppl., Försvarshögskolan, Stockholm, 2012.

10 Att leda markoperatörer

båda parter behandlas från striden till politiken och alla deltagare har ett personligt ansvar att aktivt bidra med sin del till helheten". Vidare har kontinuiteten värnats genom en form av mentorskap mellan avgående och pågående seminarieledare. Variationerna har främst erhållits genom att varje år bearbeta nya former av frågeställningar.

Seminarieledare de första åren var Övlt Arne Baudin och Anders Cedergren/Ove Tirud. Därefter Övlt Arne Baudin och Övlt Peter Ahlström fram till 2010. Övlt Peter Ahlström fortsatte leda men nu samman med Övlt Ulf Högström fram till 2018. Inför 2019 tog Daniel Rydberg över som kursansvarig och genomförde då övningen tillsammans med docent Mikael Weissmann, Övlt Anders Eriksson och Övlt Hans-Magnus Uhrwing.

Under denna fältövning studeras 1900-talets mest omtalade fälttåg ur krigskonstaspekten, Tysklands snabba och effektiva militära seger över de allierade i maj 1940, i syfte att med historien som bas dra slutsatser med bäring på dagens och framtidens svenska krigskonst.³ Utöver att studera majoffensiven 1940 så besöks även Verdun en dag för att studera och reflektera kring vad som hände under slaget vid VERDUN 1916.⁴ Här läggs fokus särskilt på att reflektera kring samhälleliga och etiska frågor rörande användningen av markstridskrafter i krig.

Övningen skall dessutom ligga till grund för att skapa ett personligt intresse för vidare fördjupning inom militärteorin och praktiska tillämpning på övningar/slagfält. Detta syftar till att var och en aktivt skall kunna bidra till utvecklingen av Försvarsmakten, av utbildningen vid FHS och utvecklingen vid FM skolor. Det sista är också en central anledning till varför denna volym har kommit till.

förmågan att hantera egen stridskraft på taktisk nivå men skall även skapa förståelse för egen och andra stridskrafter inom ramen för en gemensam operation.

VOLYMENS UPPLÄGG

Denna volym består utöver denna indelning av sammanlagt 29 essäer vilka är uppdelade på åtta olika teman. I normalfallet består varje tema av fyra essäer. Volymen inleds med fyra essäer på temat "Att ta initiativ och kraftsamla kräver mönsterförståelse och handlingskraftighet men även vapen i samverkan!". Först återfinns vi essän "Vågar vi ta tillfället: att vara offensiva i ett defensivt syfte?" där

³ Frieser, Karl-Heinz & Greenwood, John T., *The blitzkrieg legend: the 1940 campaign in the West*, Naval Institute, Annapolis, Md., 2005, kap 4-7.

⁴ Gudmundsson, Bruce I., *Stormtroop tactics: innovation in the German Army, 1914-1918*. West Port, Conn.: Praeger, 1995 [1989], sid 55-72.

Kn Thomas Aronsson tar sig an frågeställningen "Oaktat risken för att förlora enskilt, hur kan den svenska armén genomföra ett genombrottsanfall trots en militärstrategisk defensiv inriktning?". I kapitel 3 tar sig sedan Kn Pär Juhlin sig an frågan om organisatorisk flexibilitet finns med som bärande element i utvecklingen av armén och huruvida det leder det till handlingskraftiga förband i sin essä med titeln "Flexibla organisationer - hur förutsättningar skapas för handlingskraftiga förband på taktisk nivå genom organisatorisk flexibilitet". Därefter flyttas fokus till utbildning och tränings betydelse, där Kn John Mårstad frågar sig hur man skapar handlingskraftiga officerare med mönsterförståelse som kan och vill ta initiativ i sin "Utbildningens och träningens betydelse: hur skapas handlingskraftiga officerare med mönsterförståelse som kan och vill ta initiativ?". Detta tema avslutas med ytterligare en text om initiativ, där Kn Niklas Collin i essän "Analys av begreppet initiativ" tar sig an frågan "varför skapar begreppet initiativ ett offensivt tänkande hos svenska officerare?"

Följande fyra essäer behandlar påståendet "Att dimensionera ett avvärjande försvar mot en okänd motståndare kräver fantasi och flexibla förband med kompetenta ledare!". I essän "Konceptuell och kognitiv flexibilitet: vad krävs av svenska officerare för att vi skall kunna återhämta oss från överraskning?" analyserar Mj Jan-Åke Andersson det militärteoretiska begreppet *flexibilitet* med fokus på kompetenta officerare och förband i kontexten *avvärjningsstrid* mot en *okänd motståndare* med syfte att försöka svara på vilken *konceptuell, doktrinär, kognitiv och ledningsflexibilitet* som finns i Sverige idag och hur dessa delar bör utvecklas för att svenska officerare skall kunna återhämta sig från överraskning. Därefter följer texten "Flexibla officerare skapar ett kompetent försvar" av Kn Anders Södermyr där han ställer frågan "Vad bidrar kognitiv flexibilitet med hos officerare till försvaret av Sverige?". Fokus på försvaret av Sverige återkommer i texten "Flexibel avvärjningsstrid mot en okänd motståndare" där Kn Frans von Fieandt studerar de Belgiska och Franska erfarenheterna i Ardennerna för att besvara frågan om hur kan vi i Sverige skapa förutsättningar för flexibilitet i en avvärjningsstrid mot en okänd motståndare. Denna del avslutas med en essä med titeln "Är fantasi viktig för taktiken?" där Kn Henrik Sandin vill belysa fantasins roll på taktisk nivå med utgångspunkt i historiska exempel och militärteori.

Det tredje temat som behandlas är "Att följa vattnets väg och bryta upp starka försvar är indirekt kraftsamling och leder till kaos hos min motståndare." Detta tema inleds med bidraget "Att följa vattnets väg är att följa chefens avsikt" av Mj Marcus Rosened där han undersöker om den svenska målbilden är en uppgift eller en avsikt? Temat vatten fortsätter i Mj Oscar Elardts text "Vattnets väg": en allegori lämplig för svensk manöverkrigföring?" där han frågar hur svenska markstridsförband kan använda en

12 Att leda markoperatörer

manöverkrigföring karakteriserad av "vattnets väg" i operationer med offensiv respektive defensiv inriktning. Därefter följer Mj Emelie Liberg essä "När planen i futurum borde varit i presens". I denna frågar hon hur kan den svenska armén till sin fördel kan nyttja tempo och initiativ i ett defensivt perspektiv. Därefter flyttas fokus till underrättelsedimension med texten "Underrättelsefunktionen och planeringsfunktionen: chefens resurs men också ansvar" av Kn Carl Hartman. I denna essä låter författaren händelserna i maj 1940 skapa empiri för en hypotes om betydelsen av relationerna mellan underrättelsetjänsten, planeringsfunktionen och chefen.

Därefter tar sig samlingen av frågorna "Att försvara viktiga värden är viktigt men relativt en motståndares agerande vad är viktigt i tid och rum? Hur återta ett förlorat initiativ i en avvärjande strid när man har fastnat i sitt fort?". Denna del börjar med essän "Teknologiska systems inverkan på taktiken" där Kn Alicia Alkert. Denna essä illustrerar hur vi kan riskera att fastna och förlora den mänskliga aspekten av krigföring och taktik och argumenterar att det är enbart genom mänskligt tänkande och handlande som vi kan värdera, omvärdera och återta ett initiativ. I Mj Mattias Bergqvist von Post essä "Brigad fördröjer division, ett motto för väl avvägda initiativ" diskuteras dynamiken mellan offensiv och defensiv, och det frågas hur vi skall kunna ta rätt offensiva beslut på taktisk nivå i en efterhandssituation? Här belyser bla författaren våra offensiva doktriner och reglementen på operativ-/taktisk nivå och hur dessa påverkar vårt utbildningssystem samt formande av den yngre offensiva officeren samt analyserar när och hur ett offensivt beslut kan tas samt hur detta kan avspegla sig på taktisk nivå. I efterföljande essä, "Doktrinär flexibilitet minskar risken för överraskning" av Mj Joakim Sturesson, undersöks doktrinär flexibilitet. Efter att ha konstateras att Fransmännen blev doktrinärt överraskade 1940 ställs frågan om det finns stöd i Arméreglemente Taktik (ART) för att undvika eller återhämta sig från överraskning. Även den avslutande essän behandlar doktrinär överraskning. I bidraget "Undvika att förlora men samtidigt våga vinna!" jämför av Kn Henrik Spets den tyska offensiven och den franska oförmågan att återta initiativet samt hur vår militärstrategiska doktrin (MSD 16) påverkar vårt doktrinära tänkande syftar denna essä till att svara på frågan hur undviker vi i Sverige idag att bli lika doktrinärt överraskade som fransmännen 1940?

Det femte essätemat är "Att ta åt sig rum och skapa flanker är en förutsättning för att komma in på djupet men vad riskeras? Samla kraft kommer bakifrån och hur hantera kulminationen?" Den första essän av Kn Niklas Trygg med titeln "Vad innebär anfall på djupet i en defensiv modern krigföring, i ett svenskt perspektiv?" lägger fokus på tempo och manöver och analyserar händelser från Fall Gelb utifrån att dessa

grundsatser är vad författaren anser att Sverige har störst möjlighet att utveckla på en taktisk nivå utifrån vår militära förmåga. Därefter följer essän "Kulminerar moralen?" av Kn Mona Bäck där hon frågar hur moralen påverkar kulmination för förband på taktisk nivå. Den tredje och sista uppsatsen i denna del är "Vikten av en offensiv anda i relation till defensivens nödvändighet" av Mj Peter Andersson där han frågar på vilket sätt offensiven, defensiven och manövern förhåller sig till svensk krigföringsförmåga och vilka risker för kulmination och doktrinär överraskning går att utläsa ur detta förhållande.

I tema sex återfinns temat "Att räkna på oddsen i en avvärdande strid är en förutsättning men att fatta beslut om åtgärder är en annan." Här återfinns essän "Doktrinär överraskning: En essä om betydelsen av förmågan till flexibilitet och beslut i rätt tid." I denna argumenterar Mj Fredrik Åkerman att vi har en skyldighet att lära av historien och omsätta erfarenheter till utveckling och tar sig an frågan om hur kan Försvarsmakten utbilda och träna svenska officerare, så de på bästa sätt kan möta doktrinär överraskning samt vågar och kan fatta nödvändiga beslut i rätt tid. Sektionen fortsätter med essän "Anfall på djupet" av Mj Fredrik Månsson. Denna tar sin utgångspunkt i uppdragstaktik och den taktiska teorin vilka kombineras med historiska erfarenheter från Heinz Guderians anfall från Sedan mot kanalkusten med syfte att besvara frågan hur militära förband genom uppdragstaktik och tillämpning av Friedmans taktikteori kan anfalla in på djupet av fiendens grupperingar för att nå sina målsättningar och minimera de egna sårbarheterna. Därefter följer essän "Skapa förutsättningar för de nödvändiga besluten – en utvecklad militär kultur gör oss farligare för fienden" av Kn Henrik Rosdahl där han frågar hur förutsättningar skapas för att fatta de nödvändiga taktiska besluten. Den tredje essän fokuserar på den moraliska och mentala sfären, där Kn Carl Otto Rydhs essä "Att känna dig själv i förhållande till din motståndare och vikten av att fatta rätt beslut: En essä om ledning och ledarskap i en föränderlig värld" ställer frågan vilka som var de mest påverkande faktorerna för den franska ledningen som bidrog till att avvärdningsstriden vid Bulson misslyckades och hur är det relevant idag och för morgondagens svenska arméstridskrafter applicering av uppdragstaktik. I den sista essän, Kn Linda Bremers "Att fatta beslut om åtgärder: hur icke-fysiska faktorer påverkar på stridsfältet", tar sig an icke-fysiska faktorer genom att analysera det tyska respektive det franska agerandet under fälttåget i maj 1940 med fokus på deras förmåga/oförmåga att som militär enhet agera eller reagera. Syftet är att besvara frågan om det den svenska Försvarsmakten idag har förutsättningar för att återhämta sig från icke-fysiska påfrestningar på stridsfältet.

14 Att leda markoperatörer

Därefter följer fyra essäer inom ramen för "Att kraftsamla delar ur en nations resurser ger effekt i tid och rum. Men vilken uthållighet ger det?" Det första bidraget är "Uppdragstaktiken dragen till sin spets: Var går gränsen för svensk tillämpning av uppdragstaktik?" av Kn Klas Åkesson i vilket en diskussion förs kring begreppet *uppdragstaktik* och *människans* roll i att få *effekt i tid och rum*. Essän tar sin utgångspunkt i händelser under fälttåget 1940 och analysera uppdragstaktikens tillämpning och hur den skulle kunna tillämpas i svenska armén idag och i framtiden utifrån frågeställningen var går gränsen för svensk tillämpning av uppdragstaktik? Även det andra bidraget tar sikte på uppdragstaktiken, då i form av Kn Lars-Erik Midbrandt essä "Ledningsfilosofi: avgörande för framgång i krig". I denna text ligger fokus på hur tillämpningen av uppdragstaktik påverkar förmågan att kraftsamla i tid och rum och hur det kan påverka uthålligheten. Därefter följer Mj Andreas Lundes "En essä om hur ledning och lägesuppfattning påverkar kraftsamling och kulmination". Precis som titeln säger tar sig denna text an frågan om hur ledning och lägesuppfattning påverkar kraftsamling och kulmination. Detta görs med utgångspunkt i tysk kraftsamling under Ardenneroffensiven maj 1940 för att sedan utgöra grund för ett resonemang kring frågeställningen samt om implikationerna för Försvarsmakten idag. Sist men inte minst följer Kn Mattias Nilssons "Detaljstyrningens roll inom uppdragstaktik" där syftet är att försöka ge en bild kring detaljstyrningens roll inom uppdragstaktiken. Inledningsvis kommer de två olika ledningsformerna och det teoretiska undersökningsområdet att förklaras varefter ledningsformerna belyses i en historisk kontext för att avslutas med ett resonemang kring utfallet och den Svenska samtida kontexten.

Inom ramen för det sista essätemat, "Att ha en nation som är osårbar ger operativa fördelar då konceptet för strategin är avvärj" återfinns endast en essä. Detta är Mj Sofia Westermarks "Moraliskt sammanbrott – en konsekvens av egna svagheter eller motståndarens styrkor?". Denna text tar sig an frågeställningen vad det är som påverkar ett nederlag mest avseende moralisk sammanhållning? Är det egna svagheter eller motståndarens styrkor?

STOCKHOLM 2019-09-05